

5. ISO 22000:2018. Системи менеджменту безпечності харчових продуктів. Вимоги до будь-якої організації в ланцюгу виробництва та споживання харчових продуктів. Київ : ДП "УкрНДНЦ", 2018.

6. Федоренко С. В., Журба К. О., Шкільна І. М. Формування глобальної компетентності студентської молоді в закладах вищої освіти. Актуальні проблеми в дослідженні довкілля, технології та інновацій у харчовій промисловості. 2023. № 70. Ч. 2. С. 360–367. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/70_2023/part_2/54.pdf (дата звернення: 12.01.2026).

УДК 027.54(477-25)

JEL Classification: I21

Кропочева Н.,

Державна науково-педагогічна бібліотека
України імені В. О. Сухомлинського, м. Київ

ОСВІТЯНСЬКІ БІБЛІОТЕКИ: ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ В РЕТРОСПЕКТИВНОМУ КОНТЕКСТІ

***Анотація.** Зроблено спробу поглянути на науково-дослідницьку діяльність галузевих бібліотек крізь призму ретроспективного аналізу деяких праць зарубіжних дослідників, що формують уявлення про зміни в змісті і структурі освітянських бібліотек. Трьохетапну модель змін використано як матрицю для висвітлення науково-бібліографічного складника наукових досліджень Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.*

***Ключові слова:** освітянські бібліотеки, інформаційне забезпечення, автоматизація бібліотечних процесів.*

Вступ. Сучасний етап розвитку бібліотечної справи характеризується глибокими трансформаціями, зумовленими процесами цифровізації суспільства. За влучним висловом О. Онищенко, сучасне суспільство функціонує в умовах "життя в цифрі", що вимагає від бібліотек не лише технічної адаптації, а й концептуального переосмислення підходів до формування, збереження та поширення знань [6].

Історично класична бібліотека будувалася навколо фізичного простору фондосховищ і читальних залів. Її діяльність обмежувалася низкою чинників:

– доступністю – відвідування можливе лише в певні години та переважно на місці;

- географічною локалізацією – обслуговування читачів певного регіону;
- інституційними рамками – необхідність дотримання правил поведінки, залежність від допомоги персоналу бібліотеки;
- фізичною обмеженістю фондів – обмежена кількість матеріалів та їх фізична зношеність [2; 4].

В табл. 1 представлено основні елементи системних змін, що орієнтовано на ключові бібліотечні процеси освітянських бібліотек [1].

Таблиця 1

Основні елементи бібліотечних процесів освітянських бібліотек

Освітянські бібліотеки (бібліотеки ЗВО, галузеві книгозбірні)	Етапи становлення бібліотечних систем	Змістові лінії етапу	Порівняльний аналіз
Галузеві бібліотеки, бібліотеки закладів вищої освіти	фізичний	Орієнтація на традиційного читача та фізичний простір, каталогізація, обслуговування читачів	Інституційні рамки, локальність
Галузеві бібліотеки	етап електронних бібліотек	створення інтегрованих порталів знань, що забезпечили єдиний інтерфейс доступу до різномірних ресурсів, MARC, кооперація, інтеграція баз даних тощо	Принцип "єдиного вікна", що реалізується через зведені каталоги, інтегровані БД мережі освітянських бібліотек, гетерогенність контенту
Галузеві бібліотеки	етап персоніфікації	Формування індивідуалізованих інформаційних середовищ, у яких користувач отримує можливість самостійно керувати своєю взаємодією з інформацією	Закріплення використання поняття "користувач", множинність способів доступу до інформаційних ресурсів (електронний каталог, репозитарії, бази даних та ін.)

Наведені в таблиці дані формують та окреслюють ті чинники, що впливають на способи комунікації та рівні доступу до ресурсів, що набувають нових ознак, атрибутів, включаючи гетерогенні типи контенту. Так, окрім текстових типів контенту, охоплюються мультимедійні матеріали, набори дослідницьких даних і цифрові ресурси; множинність точок доступу до інформації досягається через використання пошукових систем та галузевих баз даних. Саме на цьому етапі поняття "користувач" набуває центрального значення в інформаційному дискурсі. На думку голови інформаційно-бібліотечної ради НАН України О. Онищенко, якою він поділився на одній із щорічних наукових конференцій, які проводить НБУВ, "сучасний читач бібліотеки являє собою сукупність різних іпостасей: читач, користувач, споживач, аналітик, інформаційний експерт, співтворець".

Прагнення подолати вказані обмеження стало підґрунтям для зародження систем автоматизації бібліотечних процесів. Першими кроками в цьому напрямі було перенесення рутинних функцій – особливо каталогізації – у цифровий формат із використанням формату MARC. Згодом постали інтегровані галузеві інформаційні системи, наприклад реферативна БД "Україніка наукова", що стали основою цифрової бібліотечної інфраструктури [4].

Такі зміни започаткували перехід від "фрагментарної автоматизації" до створення інтегрованих бібліотечних систем, у межах яких відбувалася взаємодія всіх робочих процесів – від каталогізації до обліку користувачів [3].

Виклад основних положень дослідження. В праці Майкла Киблі Бакленда (Michael Keeble Buckland) "Перепроєктування бібліотечних послуг. Маніфест" (1992 р.), яка не є "маніфестом" в політичному сенсі, але формулює візію і принципи змін в бібліотеці як системі надання послуг, впровадження технічних рішень щодо орієнтації на очікування користувачів, адаптації бібліотечних послуг до змін у способах доступу до інформаційних ресурсів. З точки зору М. К. Бакленда, інформація має трьохзнаковий вимір: як знання (те, що сприймається в інформації), інформація як процес та інформація як річ (фізичні об'єкти, які є інформативними). Ці концептуальні положення мають не лише теоретичну канву, але базуються також на фаховій та викладацькій діяльності в галузі інформаційної та бібліотечної справи Майкла Килбі Бакленда, що сформувала методологічну основу для подальшого розвитку інформатики та бібліотекознавства [2].

Зазначене дає можливість спробувати поєднати теоретичні аспекти нашого дослідження із прикладною складовою науково-дослідницької діяльності

освітнянських бібліотек НАПН України та МОН України, координаційним та науково-методичним центром якої є Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (надалі – ДНПБ України).

В складні часи вторгнення Росії на територію незалежної України пошуки нових моделей взаємодії освітянських бібліотек стали ядром науково-інформаційної, науково-методичної та науково-дослідницької діяльності ДНПБ України [5]. Окрім провідних галузевих бібліотек: ДНПБ України, Львівської обласної науково-педагогічної бібліотеки України, бібліотек закладів вищої освіти III–IV р. а. педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, бібліотеки обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, – є потужною складовою національної дослідницької інфраструктури України. Наразі в рамках цього інформаційного повідомлення ми розглядаємо науково-дослідницьку діяльність ДНПБ України.

Попри наявність проблем об'єктивного та суб'єктивного характеру, які впливають на зміст науково-інформаційного забезпечення освітньої галузі, фахівці бібліотеки продовжують удосконалювати та розширювати спектр інформаційних видань, зокрема тематичних науково-допоміжних бібліографічних та біобібліографічних видань, орієнтованих на забезпечення потреб освітянської спільноти, підтримку і супровід освітніх трансформацій в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення. Матеріали досліджень "Інформаційні ресурси освітянських бібліотек у розвитку педагогіки, психології та освіти" (2020–2022 рр.) і "Освітнянські бібліотеки у процесі проектування освітнього середовища в умовах цифровізації" (2023–2025 рр.) розглядаються як репрезентативний масив для ґрунтового аналізу трансформаційних процесів мережі освітянських бібліотек МОН України і НАПН України. В цьому руслі наукове дослідження "Освітнянські бібліотеки в науково-інформаційному забезпеченні освітніх змін в умовах кризових ситуацій", що розпочинається в 2026 р., продовжує та поглиблює теоретичні та практичні аспекти бібліотечно-інформаційної діяльності в умовах нестабільності, кризових явищ та воєнних викликів.

Викладені вище факти щодо науково-дослідницької діяльності ДНПБ України розглянуто через осмислення праць європейських дослідників, опублікованих в 90-і роки ХХ століття. Розроблену М. К. Бакландом трьохетапну трансформацію бібліотек розглянуто як матрицю для вивчення науково-бібліографічної складової інформаційного забезпечення наукових досліджень ДНПБ України.

Висновки. Зміни в освітянських бібліотеках повторюють в певному сенсі трансформаційні процеси усієї бібліотечної системи, яка, проходячи шлях від зміни орієнтації на фізичний простір, поступово розширює ці рамки за рахунок електронного, віртуального середовищ, зберігаючи та примножуючи традиційні цінності: доступність, надійність, культурну спадковість – з новими функціями цифрової доби.

Список використаних джерел

1. Buckland M. Redesigning library services: A manifesto. *American Library*. 1992. Association, Pp. 9–18. URI: <https://ia601704.us.archive.org/19/items/redesigninglibra00buck/redesigninglibra00buck.pdf>.
2. Buckland Michael. [Електронний ресурс]: *Wikipedia* [The Free Encyclopedia]. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Michael_Buckland.
3. Eversberg B. 13 Years of allegro: questions, demands, users. *Proceed. of the IATUL conferences*. Pp. 221–236. Access mode: URL: <https://docs.lib.purdue.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1024&context=iatul#:~:text=allegro%20is%20a%20database%20system,low%20demands%20on%20systems%20resources>.
4. Інформаційні технології наукової бібліотеки в розвитку інфраструктури знань цифрового суспільства : *монографія* / відп. ред. С. С. Гарагуля ; НАН України, Нац. б-ка України імені В. І. Вернадського. Київ, 2025. 356 с.
5. Пономаренко Л. О. Інформаційні ресурси та послуги освітянських бібліотек України у період пандемії. *Глобальні виклики та пріоритети в часи коронавірусної кризи* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (Київ, 14 трав. 2021 р). Київ : Східноєвропейський центр наукових досліджень, 2021. С. 118–122. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/728156/1/Ponomarenko.%20Tezy.%20P.%20118-122.pdf>.
6. Онищенко О. Адаптація бібліотек до "життя в цифрі". *Бібліотечний вісник*. 2020. № 1. С. 3–8 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2020_1_3.

УДК 378:796.853.26

JEL Classification: Z28

DOI: <https://doi.org/10.64076/eecsr260117.07>

Лозовий А. Л.,
міжнародний експерт
Європейської академії EurEthICS (EQF 8),
Українська академія Будо і спортивних
єдиноборств, м. Суми

ЄДИНА СПОРТИВНА КЛАСИФІКАЦІЯ УКРАЇНИ В СВІТЛІ ПЕРЕХОДУ НА ЄВРОПЕЙСЬКУ СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ СПОРТОМ

Реформа спортивної галузі в Україні неможлива без відмови від рудиментів радянської моделі управління спортом, які продовжують діяти в українському спорті, і є значимими факторами впливу, як на загальний стан спорту в країні, так і на процеси його реформування.